



LIETUVOS AKLŪJŲ
IR SILPNAREGIŲ
UGDYMO CENTRAS

BRAILIO RAŠTO MOKYMOSI PRADŽIAMOKSLIS

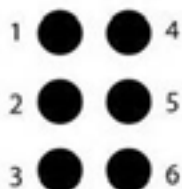


Vilnius
2020

Turinys

1.	Kas lemia gerą Brailio rašto išmokimą?	3
2.	Mokymosi žaisti ir liesti metodai.....	4
3.	Brailio rašto abėcėlė.....	6
4.	Lietuvių kalbos raidės Brailio raštu.....	9
5.	Kaip atpažinti didžiąsias raides?.....	9
6.	Kaip suprasti skyrybos ženklus ir simbolius?.....	10
7.	Kaip įsiminti Brailio rašto skaičius?.....	10
8.	Kaip sudominti vaiką mokytis Brailio rašto abėcėlės?.....	11
9.	Pradėkime rašyti žodžius Brailio raštu.....	12
10.	Brailio rašto sekimo puslapyje modeliai.....	13
11.	Literatūra.....	14

Tai aklujų raštas pavadintas pačio kūrėjo Luji Brailio vardu. Brailio raštas sukurtas 1829 m. Paryžiaus (Prancūzija) Aklujų institute, o nuo 1878 m. priimtas visame pasaulyje. L. Brailio abėcėlę lietuvių kalbai 1927 m. pritaikė Pranas Daunys, remdamasis latvių, vokiečių bei kitų lotynų abėcėlės kalbų abėcėlėmis. Nuo 1928 m. leidžiamos lietuviškos knygos aklujų raštu.



Brailio rašto raidės arba skaitmens elementas susideda iš šešių taškų, išdėstytų tinklelyje „du taškai horizontaliai ir trys taškai vertikalčiai“. Taškai tradiciškai sunumeruoti nuo 1 iki 3 iš viršaus į apačią kairiame stulpelyje ir nuo 4 iki 6 iš viršaus į apačią dešiniame stulpelyje. Brailio raštas yra skaitomas iš kairės į dešinę viena ar abiem rankom. Iš viso yra 63 galimi taškų išdėstymo variantai.

Kas lemia gerą Brailio rašto išmokimą?

Iki-brailinis mokymosi laikotarpis

Lengviausia Brailio raštą išmokstama ankstyvajame mokykliniame amžiuje, kai pirštų „pagalvėlės“ jautriausios. Vyresnio amžiaus žmonės Brailio rašto išmoksta sunkiau. Ypač pirštų „pagalvėlių“ jautrumą mažina lėtinės ligos pvz. diabetas. Prieš pradėdant mokytis Brailio rašto, svarbu lavinti lytėjimo gebėjimus, pirštų jautrumą ir smulkiąją motoriką. Smulkiosios motorikos lavinimas prasideda ikimokykliniame amžiuje sudarant mozaikas, renkant dėliones, žaidžiant kitus stalo žaidimus. Žaidimą pedagogas išnaudoja užsiėmimų metu skatindamas vaiką tyrinėti ir lyginti įvairių paviršių tekstūras (medžiagiškumą, šiurkštumą, plaukuotumą); lytėjimo pagalba rūšiuojant smulkias detales: sagas, pupas-žirnius, akmenukus su kriauklėmis.

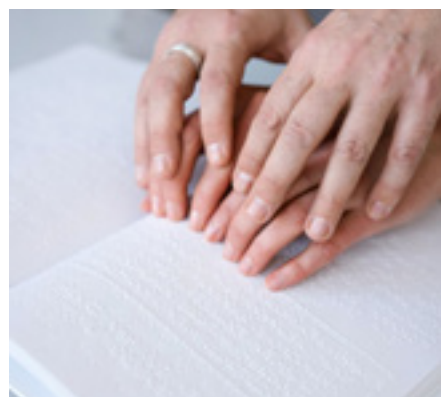




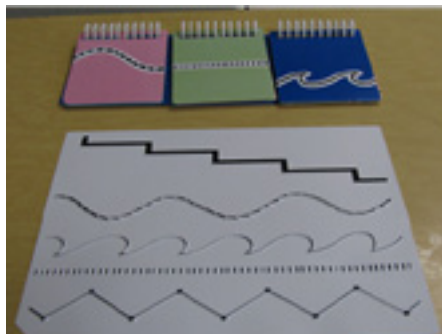
Mokydami aklą vaiką žaisti, liesti, imti galima naudoti du metodus:

1 metodas, kai vaiko ranka uždėta ant pedagogo rankos – jūs atliekate veiksmą, o vaiko rankos yra ant jūsų, todėl jis gali pajusti judesius. Tai ypač taikoma, jeigu veiksmas vaikui yra nepažįstamas ir jis bijo tai išbandyti pats. Vaikas jausis labiau pasitikintis, jei palies jūsų rankas, o ne kokį nors nepažįstamą dalyką. Kai jo delnai remiasi į jūsų rankas, jam lengviau susikoncentruoti į jūsų judesius, be to jam bus patogiu ir jausis daugiau kontroliuojantis situaciją, nes norėdamas gali bet kada nuimti savo rankas.

2 metodas, kai vaiko ranka yra pedagogo rankoje – jeigu norite padėti savo vaikui ką nors padaryti savarankiškai, padėkite savo rankas ant jo rankų. Vaikas liečia objektą, o tavo rankos nukreipia jo veiksmus. Kai tik pamatysite, kad jis pradeda šiek tiek daugiau daryti pats, sumažinti vaiko rankos palaikymą, visiškai nuimdami rankas arba pakeldami jas ant vaiko riešo ar dilbio, tuomet jis pajus, kad esate šalia ir pasiruošęs prireikus padėti.



Iki Brailio rašto mokymo laikotarpiu būtina vaiką mokyti tiksliai sekti ištisinę ir nutrūkstamą Brailio ženklų eilutę. Tam jums pasitarnaus ant tvirto popieriaus lapo priklijuotos horizontalios juostelės, kaspiniai, pagaliukai, iškilias klijus juostelės ir pan.



Prieš kiekvieną Brailio rašto mokymo užsiėmimą rekomenduojama atlikti pirštų mankštos pratimus. Prieš atlikdami mankštą – atsipalaiduokite, pratimus atlikite lėtai, kalbėkite su vaiku žaismingai, pritaikykite eileraštukus, dainelių ritmą. Pristatome keletą rankos pirštų pratimų.

Gniaužymas: stipriai sugniaužkite kumštį, paskui staiga atgniaužkite, stengdamasi kaip galima labiau išskėsti pirštus, pratimą kartokite po 10 kartų viena ir kita ranka.

Nykščio pritraukimas: suglauskite rankos pirštus, atitraukite nykštį į šoną, lėtai veskite jį delno link ir atgal, pratimą kartokite po 10 kartų viena ir kita ranka.

Nykščių sukimas: sunerkite pirštus, sukite nykščius pagal laikrodžio rodyklę kol suskaičiuosite iki 10, tada sukite nykščius prieš laikrodžio rodyklę, kol suskaičiuosite iki 10.

Plaštakos sukimas: atlenkite plaštaką atgal, sukite ją į vieną, paskui į kitą pusę, darykite taip kol suskaičiuosite iki 10 viena, paskui, kita ranka.

Plaštakos lenkimas į šonus: suglauskite pirštus, lenkite plaštaką

į vieną pusę, tada į kitą, pratimą kartokite po 5-10 kartų viena ir kita ranka.

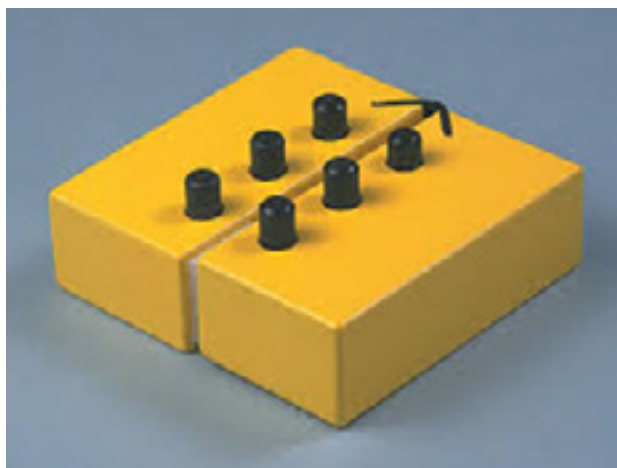
Plaštakų pakėlimas: ištieskite rankas į priekį, pakelkite plaštakas į viršų, leiskite joms laisvai nukristi, pratimą kartokite 10-15 kartų.

Plaštakų atpalaidavimas: dešinę ranka paimkite kaire riešo srityje, atpalaiduokite dešinę ranka, kaire ranka purtykite dešinę kol, suskaičiuosite iki 10, tą patį padarykite sukeičę rankas.

„Skambinimas pianinu“: abiejų rankų pirštukais arba pakaitom beldžiant į stalą.

Susipažinkime su Brailio rašto abėcėle

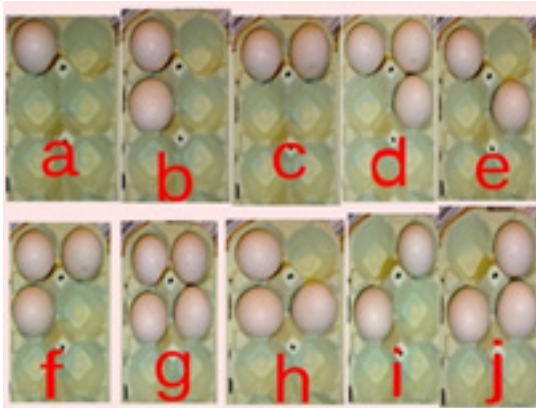
Iš pradžių reikia įsiminti taškų vietas Brailio rašto langelyje. Yra daugybė strategijų, kuriomis mokytojai naudojami nurodydami Brailio rašto langelyje tam tikras taškų erdvines padėtis ir taškų skaičių. Vienas iš plačiausiai naudojamų būdų yra keksiukų formos naudojimas su teniso kamuoliais.



Video čia https://www.youtube.com/watch?v=KBxN_umSwD0

Žiūrėti nuo 6 min.

Kad mokymasis būtų smagus, galima panaudoti įvairias priemones esančias namuose. Interneto platformoje „[Printerest](#)“ galima rasti įvairiausių pavyzdžių, kas galėtų tapti Brailio abėcėlės mokymosi priemone.



Priemonės mokytis Brailio abėcėlės



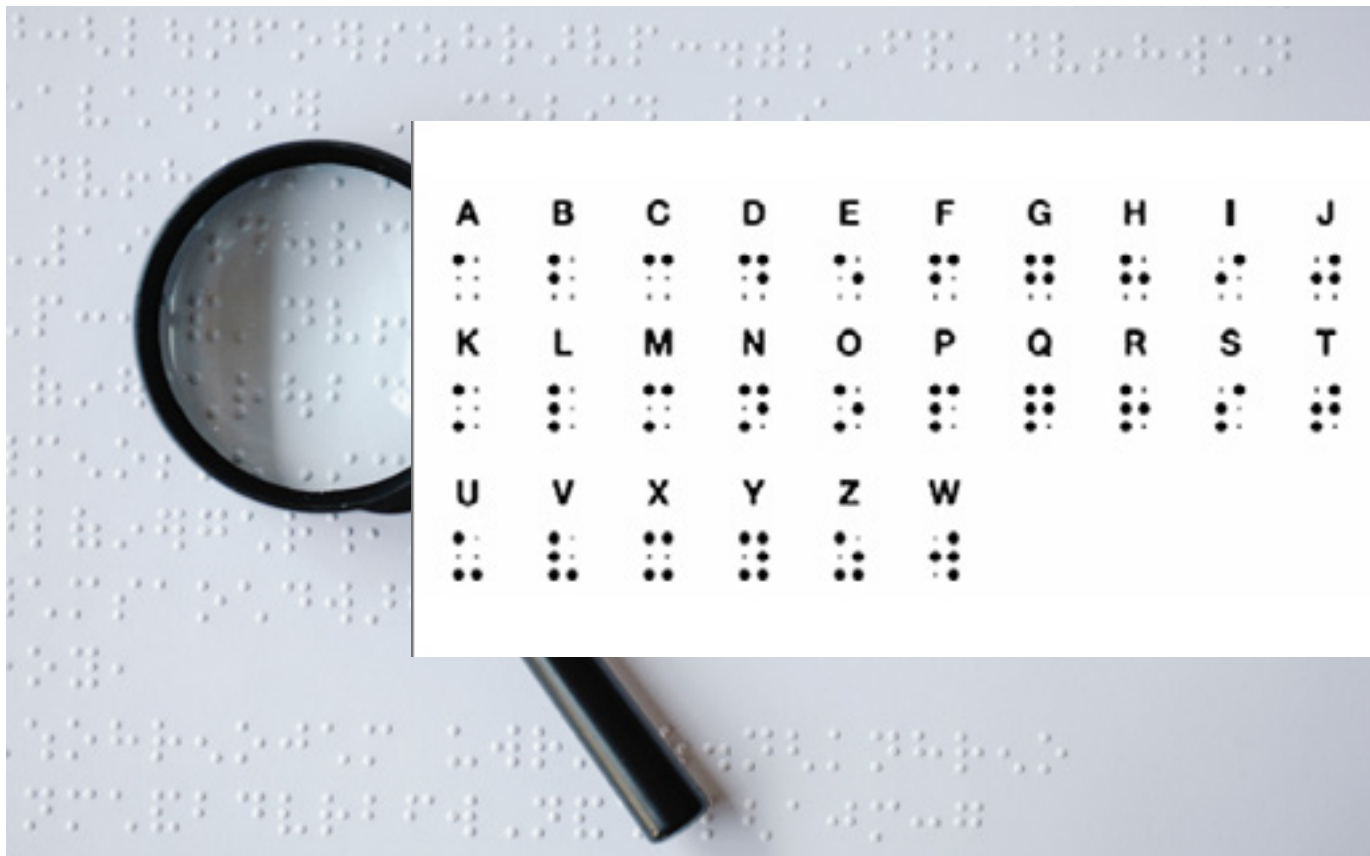
Ikimokyklinio ir ankstyvojo mokyklinio amžiaus vaikai Brailio rašto raidžių pradėdami mokytis pagal elementorių, kaip ir mokomi vaikai gimtosios kalbos pagrindų. Jeigu jie mechaniškai išmokytų pirmąsias 10 raidžių, bet iš jų negalėtų sudėti jokio žodžio, jiems mokymas būtų nevaizdus ir bereikšmis. Todėl imame raidę „a“ ir jungiame prie raidės „m“ gauname garsiuką „am“, kurį vaikas geba perskaityti - kaip šuniukas loja?

Pristatome Brailio rašto sudarymo principą nuo pirmųjų 10 abėcėlės raidžių. Brailio rašto kodo pirmosios 10 abėcėlės rai-

džių sudaro visų kitų raidžių pagrindą. Šios raidės naudoja tik pirmuosius 4 kiekvienos vertikalios eilutės taškus (1, 2, 4, 5). Greičiau jas išmoksime mąstydami apie taškų skaičių, atsižvelgiant į raidžių vietą abėcėlėje:

- „A“ raidė turi tik 1 tašką. Tai logiška, nes „A“ yra pirmoji abėcėlės raidė. Panašiai „B“ raidė turi 1 ir 2 taškus, nes tai yra antroji abėcėlės raidė. „C“ raidę sudaro 1 ir 4 punktai, „d“ - 1, 4 ir 5, „e“ - 1 ir 5;
- „F“ raidė turi 1, 2 ir 4 taškus. „G“ raidę sudaro 1, 2, 4 ir 5 taškai, „H“ raidė turi 1, 2 ir 5 taškus;
- skirtingai nuo ankstesnių 8 raidžių, „I“ ir „J“ neturi 1 taško. Raidė „I“ turi 2 ir 4 ir „J“ raidė - 2, 4 ir 5 taškus;
- įsiminus pirmųjų 10 raidžių kombinacijas, bus lengviau atsiminti kitas 10 raidžių, nes reikės panaudoti 3 tašką.. Pavyzdžiui, raidė „K“ turi 2 taškus: raidės „A“ 1 taškas ir 3 taškas;
- raidę „L“ sudaro 1, 2 ir 3 taškai, iš esmės prie raidės „B“ pridėjus 3 tašką; be to raidė „l“ atrodo kaip mažoji „l“ raidė;
- raidę „M“ sudaro raidės „C“ taškai pridėjus 3 tašką;
- žiūrėkite į lentelę aukščiau ir matome kaip lengvai sudarome likusias „N“, „O“, „P“, „Q“, „R“, „S“, „T“ raides;
- pradėdami mokytis trečią raidžių eilutę: mokydami esi raidę „U“ prie „K“ raidės pridėdami 6 tašką;
- analogiškai prie „V“, „X“, „Y“, „Z“ pridėdami 6 tašką prie aukščiau lentelėje esančių raidžių;
- „W“ raidę išmokite atskirai. Tai vienintelė raidė, nesilaikanti modelio. Taip yra todėl, kad Brailio rašto kodą išrado prancūzas Luisas Brailis 1860 m. Tuo metu prancūzų abėcėlėje nebuvo „W“, todėl jis nebuvo įtrauktas į šį kodą: „W“ turi 2 tašką kairėje ir 4, 5 ir 6 taškus dešinėje.

Daugiau Brailio rašto mokymo galima pažiūrėti čia <https://www.youtube.com/watch?v=sqQ3gdE7ks0> (video anglų kalba)



Kaip sudaromos lietuvių kalbos raidės

„ą“, „č“, „ę“, „ė“, „į“, „š“, „ų“, „ū“?

Lietuvių kalbos raidės „ą“, „ę“, „į“ nosinės sudaroma pridedant 6 tašką. Raidė „ų“ sudaroma iš 3, 4, 6 taškų kombinacijos. Laikydami Europos Sąjungos reikalavimų Brailio raštui, sudarytos atskiros konfigūracijos šioms raidėms:

„č“ sudaro taškų 1, 4, 6 kombinacija;

„ė“ sudaro taškų 3, 4, 5 kombinacija;

„š“ sudaro taškų 2, 3, 4, 6 kombinacija;

„ū“ sudaro taškų 1, 2, 5, 6 kombinacija.

Kaip atpažinti didžiąsias raides?

Jei prieš žodį atsiranda langelis, kuriuose yra 4 5 taškai, tai reiškia, kad visas žodis bus parašytas didžiosiomis raidėmis.

Kaip suprasti skyrybos ženklus ir simbolius?

Pirmųjų 10 abėcėlės raidžių Brailio kodas taip pat naudojamas kuriant įprastas skyrybos ženklus literatūros rašyme. Tie patys raidės taškai nuleidžiami iš 1 ir 4 taškų nuleidžiami į 2, 3, 5, 6 taškus.

- Brailio rašto kablelis turi 2 tašką, t. y. „A“ raidės 1 tašką nuleidome į 2 tašką;
- Brailio kabliataškis turi 2 ir 3 taškus, t. y. raidės „B“, taškai iš 1, 2 taškų nusileido į 2, 3 tašką;
- dvitaškį sudaro 2, 5 taškai, t. y. raidės „C“ taškai 1, 4 nuleisti žemiau;
- tekstetašką sudaro 2, 5 ir 6 taškai ir jis atrodo kaip „D“ taškai 1, 3, 5 nuleisti žemiau;
- šauktukas turi 2, 3 ir 5 taškus, o klaustukas - 2, 3 ir 6 taškus.

Kaip įsiminti Brailio rašto skaičius?

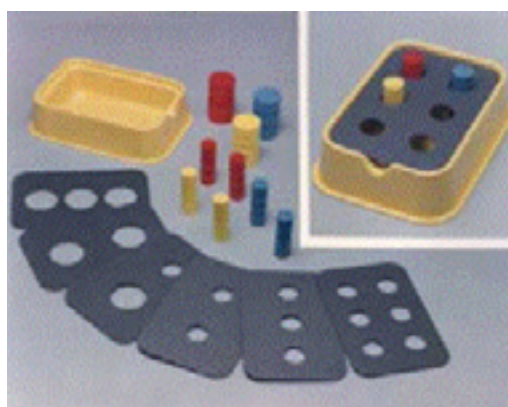
Brailio rašto skaičiai atitinka pirmąsias Brailio rašto raides: „A“ – 1, „B“ – 2, „C“ – 3 ir t.t. Reikia prisiminti, kad ketinant juos naudoti kaip skaičius, prieš juos būtina nurodyti ženklą iš 3, 4, 5 ir 6 taškų.

•	⠆	⠃	⠉	⠠	⠡	⠢	⠣	⠤	⠥
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0



Kaip sudominti vaiką mokytis Brailio rašto abėcėlės?

Iš pradžių vaikas supažindinamas su šešiataškiu, liedsdamas išmoksta pasakyti kur 1, 2, 3 ir t.t. taškai. Siūlome pedagogui turėti daiktų dėžutę, maišelį, kuriame būtų sudėti daiktai, prasidedantys visomis abėcėlės raidėmis. Ištraukę daiktą, jį apčiuopiame, supažindiname vaiką su tuo daiktu, patikslinkite, kokia raide prasideda daikto pavadinimas. Kartu tariame garsą, randame kitų žodžių, daiktų, kurie prasideda šia raide. Pavyzdys anglų kalba: daiktas „Apple“ - Raidė „A“ - Brailio raidė „A“ šešiataškyje: Surinkite šešiataškio priemonėje išmoktą raidę, pvz, raidė „F“.



Pakartokite daikto pavadinimą, prisiminkime pirmą daikto raidę ir išstarkite garsą. Vėl surinkite raidę šešiataškyje. Garsiai įvardinkite raidės taškų kombinaciją: pvz. raidė „M“ – 1, 3, 4 taškai.

Kad sudominti vaiką, pasimokykite sudėti pirmą jo vardo raidę. Palaipsniui išplėskite mokymąsi sudėję du šešiataškius ir atpažinę skiemeni. Dirbkite trumpai, bet nuosekliai. Mokydamiesi tuo pačiu linksminkitės, juokaukite, „klyskite“ ir raskite klaidas.





Pradėkime rašyti žodžius Brailio raštu!

Prisiminkime, kaip mokomės raidžių jungimo lietuvių kalboje? Pirmieji žodžiai yra dviejų skiemenų „ma-ma“, „la-pė“, „o-la“ junginiai. Taip pat pradėdame mokytis ir Brailio rašto.



Priemonė rašyti žodžius Brailio raštu <https://www.pinterest.com/pin/484277766154917800/>

Brailio rašto sekimo puslapyje modeliai

Galimi du teksto sekimo modeliai:

1. Mokinio kairiosios rankos du pirštai laikomi eilutės pradžioje puslapio kairioje pusėje. Dešinėsios rankos du pirštai seka taškų kombinacijas – raides ir skaito žodžius, deda tekstą. Eilutės pabaigoje dešinėsios rankos pirštai grįžta prie kairiosios rankos, kuri tuo metu paslenka žemyn, taip žymėdama eilutę, kurią turės pradėti skaityti dešinės rankos pirštai.

2. Galima naudoti žirklinio tipo modelį, kada juda abi rankos. Kairiosios rankos du pirštai skaito iki eilutės vidurio, tada dešinė ranka perima ir skaito iki eilutės pabaigos. Tada kairė ranka grįžta į kitą eilutę ir pradeda skaityti nepriklausomai nuo dešinės. Rankos susitinka Brailio rašto linijos viduryje ir vėl atsiskiria. Labai svarbus lengvas abiejų rankų pirštų prisilietimas tarsi estafetės perdavimas. Šį metodą daugiau naudoja asmenys, gerai įvaldę Brailio raštą.

Mokantis teksto sekimo, pradžiai galima naudoti horizontaliai padarytą iškilios tekstūros žymėjimą: priklijuotus kokteilio šiaudelius, kaspiną, virvę. Labai svarbu skatinti lengvų pirštų prisilietimą, neskubėti, vengti agresyvių rankų judesių, ne reikalingų nukrypimų nuo eilutės.



Literatūra

1. Valentinas Vytautas Taločka, Skaitantys pirštai. Lietuvos aklujų biblioteka, 2009. <https://lass.lt/wp-content/uploads/2021/08/skaitantyspirstai.pdf> {žiūrėta 2020-06-18}
2. <https://www.teachingvisuallyimpaired.com/braille-instruction.html> {žiūrėta 2020-06-18}
3. <https://www.pinterest.com> {žiūrėta 2020-05-18}
4. <https://www.youtube.com/watch?v=sqQ3gdE7ks0> {žiūrėta 2020-05-18}
5. <https://www.youtube.com/watch?v=mKtm1AsCndY> {žiūrėta 2020-05-18}
6. <https://www.pasveik.lt/lt/sveikatos-ir-medicinos-naujienos/manksta-rankoms/74196/> {žiūrėta 2020-05-18}
7. <https://theindexproject.org/award/nominees/1750> {žiūrėta 2020-04-02}
8. <https://www.pathstoliteracy.org/blog/stay-home-activities-children-visual-impairments> {žiūrėta 2020-03-24}



LIETUVOS AKLŪJŲ
IR SILPNAREGIŲ
UGDYMO CENTRAS

Lietuvos aklių ir silpnaregių ugdymo centras

Ateities g. 44, 06329 Vilnius

Tel. +370 524 84100

El. paštas: rastine@lasuc.lt



Brailio rašto mokymosi pradžiamokslį parengė:

Jūratė Maskoliūnienė, Sutrikusios regos vaikų konsultavimo skyriaus vedėja

Irina Mickutė, Sutrikusios regos vaikų konsultavimo skyriaus metodininkė

Akvilė Dubovikienė, Gimnazijos skyriaus laborantė, teatro mokytoja